

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi
Lastentarhanopettaja

Jasmin Kupiainen, Laura Leinonen ja Arja Sinkkonen

Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen sujuvuus ja sen parantaminen moniammatillisella yhteistyöllä

Opinnäytetyö 2019

Tiivistelmä

Jasmin Kupiainen, Laura Leinonen ja Arja Sinkkonen

Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen sujuvuus ja sen parantaminen moniammatillisella yhteistyöllä, 27 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosionomi

Lastentarhanopettaja

Opinnäytetyö 2019

Ohjaaja: lehtori Minna Koponen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää olemassa olevia ja uusia hyviä käytänteitä esi- ja alkuopetuksen työntekijöiden yhteistyön tiivistämiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli parantaa nivelvaiheen sujuvuutta esiopetuksesta perusopetuksen puolelle. Nivelvaiheella tarkoitetaan tässä työssä esi- ja alkuopetuksen välistä siirtymävaihetta. Moniammatillisen yhteistyön tiivistäminen on yksi keskeisimmistä nivelvaiheen sujuvuuden parantamisen kriteereistä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina viidelle esi- ja alkuopetuksen työntekijälle. Haastateltavina oli kaksi esikoulun varhaiskasvatuksen opettajaa ja kolme peruskoulun alkuopetuksen (1.–2. luokan) luokanopettajaa eteläkarjalaisesta päiväkodista ja koulusta.

Tulokset osoittavat, että esi- ja alkuopetuksen välillä on jo entuudestaan runsaasti moniammatillista yhteistyötä nivelvaiheen sujuvoittamiseksi. Yhteistyö koetaan kokonaisuudessaan toimivaksi, mutta määrällisesti sitä toivotaan lisää. Toimivaa yhteistyötä edistävät tutut työkaverit sekä esiopetusryhmän ja alkuluokkien läheinen sijainti toisiinsa nähden. Yhteistyön toteutumisen haasteena on tila- ja aikaresurssien riittämättömyys sekä suuret ryhmäkoot. Nivelvaiheen sujuvoittamiseksi tärkeintä on tiivistää esikouluryhmän varhaiskasvatuksen opettajan ja alkuopetusluokkien luokanopettajien välistä yhteistyötä. Opinnäytetyön tuloksia voidaan soveltaa kohdepäiväkodin ja -koulun lisäksi muissa esi- ja alkuopetusta tarjoavissa päiväkodeissa ja kouluissa.

Asiasanat: moniammatillisuus, nivelvaihe, yhteistyö

Abstract

Jasmin Kupiainen, Laura Leinonen, Arja Sinkkonen

Enhancing smooth transition from preschool to school by multiprofessional collaboration, 27 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Early Childhood Education

Bachelor's Thesis 2019

Instructor: Ms Minna Koponen, Senior Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences

The purpose of the study was to find out the existing and new practices to enhance collaboration between staff members of the early childhood education and the first grades of elementary school. The objective was to smooth the transition phase from preschool to elementary school. The study was commissioned by an elementary school in South Karelia, Finland.

This study was a qualitative research. Data for this study were collected by theme interviews. The interviewees were five staff members of the preschool and elementary school; two early childhood education teachers and three teachers of 1st and 2nd grade of the elementary school. Interviews were conducted personally. Children and parents were left out of the study.

The results of the study show that there is already much multiprofessional collaboration and common activities between preschool and elementary school. Close collaboration between preschool teachers and teachers of first grades of elementary school is essential. Communication and a variety of common activities are suggested for a smooth transition from preschool to elementary school. The results can be applied to not only the studied preschool and elementary school but also other units where multiprofessional collaboration for a smooth school transition is useful.

Keywords: smooth transition phase, multiprofessional collaboration

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Esi- ja alkuopetus varhaiskasvatuksen ympäristössä.....	6
2.1	Esi- ja alkuopetus	6
2.2	Nivelvaihe esi- ja alkuopetuksessa.....	7
3	Moniammatillinen yhteistyö esi- ja alkuopetuksen toimintaympäristössä	8
3.1	Moniammatillisuus	8
3.2	Moniammatillisuus esi- ja alkuopetuksessa.....	9
3.3	Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö.....	10
4	Opinnäytetyön toteutus.....	11
4.1	Aineiston kerääminen	11
4.2	Opinnäytetyön eettiset näkökohdat	12
4.2.1	Tutkimustyön kriteerit	12
4.2.2	Tutkimusmenetelmien käyttökelpoisuus.....	13
4.2.3	Tutkimusaineisto, analysointi ja raportointi.....	14
5	Opinnäytetyön tulokset ja tulkinta	14
5.1	Nivelvaihetyöskentelyn organisoituminen.....	14
5.1.1	Tiedonsiirto ja yhteinen toimintakulttuuri	15
5.1.2	Nivelvaihe lapsen näkökulmasta	16
5.1.3	Hyväksi havaitut käytänteet.....	17
5.2	Moniammatillisuuden hyödyntäminen nivelvaiheessa.....	17
5.3	Yhteistyö ja sen kehittäminen.....	19
5.3.1	Yhteistyö nivelvaiheessa	19
5.3.2	Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen	21
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	22
6.1	Esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan välinen yhteistyö	22
6.2	Moniammatillisuuden hyödyntäminen ja haasteet nivelvaiheessa	23
6.3	Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen	25

Liitteet

Liite 1	Haastattelurunko
---------	------------------

1 Johdanto

Esiopetuksen tultua pakolliseksi perusopetuslain muutoksen myötä siirtymä esikoulusta kouluun koskettaa jokaista kouluun siirtyvää lasta (Perusopetuslaki 628/1998 26 a §). Kouluun siirtyminen on lapsen elämässä merkittävä muutos, mikä päivähoiton ja koulun on huomioitava tehdäkseen siirtymästä eli nivelvaiheesta mahdollisimman luonteva. Sujuvaa siirtymistä edesauttaa henkilökuntien välinen yhteistyö, joka huomioi eri instituutioiden omat erityispiirteet.

Tämän opinnäytetyön aiheena on esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen sujuvoittaminen sekä henkilökunnan yhteistyön tiivistäminen nivelvaiheessa. Esiopetus alkaa lapsilla yleensä vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista eli sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Alkuopetuksella tarkoitetaan peruskoulun ensimmäistä ja toista luokka-astetta, jolloin lapsi on yleensä 7–8-vuotias.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää olemassa olevia ja uusia hyviä käytänteitä työntekijöiden yhteistyön tiivistämiseksi. Tavoitteena on parantaa nivelvaiheen sujuvuutta esiopetuksesta perusopetuksen puolelle. Toimivan yhteistyön tuloksena sekä työntekijöiden että lasten ja perheiden on helpompi sopeutua lapselle suureen ja merkittävään muutokseen päiväkodista ja esikoulusta koulumaailmaan.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Aihetta käsitellään moniammatillisesta näkökulmasta ja aineisto on kerätty varhaiskasvatuksen opettajia sekä luokanopettajia haastatteleamalla eteläkarjalaisessa päiväkodissa ja koulussa. Varhaiskasvatuslain (540/2018) lisäksi opinnäytetyössä huomioidaan myös perusopetuslaissa (628/1998) säädetty esiopetus. Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat antavat opinnäytetyölle sekä valtakunnallisen että paikallisen näkökulman.

Opinnäytetyöstä saatu tieto edistää sosionomin (AMK) ammatillista kehittymistä, sillä sosionomitaustainen varhaiskasvatuksen opettaja voi työskennellä esiopettajan työparina, koulukuraattorina ja koulusosionomina (Kettunen 2018). Opinnäytetyö tutustuttaa myös esi- ja alkuopetuksen ammattilaisiin, eri ammattilaisten työnkuviin ja antaa ymmärryksen työn haasteista sekä keinoista niiden selvittämiseksi.

2 Esi- ja alkuopetus varhaiskasvatuksen ympäristössä

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta kokonaisuudesta. Ensiksi tarkastellaan esi- ja alkuopetusta oppimisympäristönä sekä niiden välistä nivelvaihetta. Sen jälkeen käsitellään moniammatillisen yhteistyön merkitystä nivelvaiheen sujuvuudessa. Viitekehyksissä esiintyvät käsitteet toistuvat opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä. Tutkimuskysymykset esitellään luvussa 4 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.

2.1 Esi- ja alkuopetus

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lasten oikeuksien sopimuksen mukaan kaikille lapsille on taattava perusoikeudet: terveys, koulutus, tasa-arvo ja turva. Lasten oikeudet ohjaavat YK:n jäsenmaiden lainsäädäntöä, joten Suomessa voimassa olevalla varhaiskasvatustilalla huolehditaan osaltaan perusoikeuksien toteutumisesta ja lapsen edun ensisijaisuudesta. (UNICEF 2018.) Varhaiskasvatustilain (540/2018) lisäksi esi- ja alkuopetuksen järjestämistä ohjaa perusopetuslaki (628/1998).

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimista, hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen, mutta se ei ole pakollista. Opetushallitus on laatinut varhaiskasvatustilain perusteella valtakunnallisen Varhaiskasvatustilain perusteet, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatustilain perusteet toteutetaan (Varhaiskasvatustilain perusteet 2018).

Esiopetus on toiminnallisesti samankaltaista kuin varhaiskasvatus, mutta esiopetuksesta on tullut velvoittavaa 1.8.2015 alkaen. Lapsen on osallistuttava esiopetukseen vuotta ennen koulun aloitusta (Perusopetuslaki 26 a§). Perusopetuslaissa (21.8.1998/628) säädetään perusopetuksen ja oppivelvollisuuden lisäksi esiopetuksesta, jota voidaan järjestää päiväkodissa tai perhepäiväkodissa, jolloin sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustilain. Esiopetustilain perusteet on Opetushallituksen määräämä ja perusopetuslain mukainen suunnitelma, jonka mukaan esiopetus toteutetaan ja paikalliset esiopetustilain perusteet laaditaan (Opetushallitus 2016).

2.2 Nivelvaihe esi- ja alkuopetuksessa

Tässä opinnäytetyössä nivelvaiheella tarkoitetaan esi- ja alkuopetuksen välistä siirtymävaihetta. Nivelvaiheen toiminta ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet kuvataan paikallisissa opetussuunnitelmissa. Tavat voivat siis vaihdella kuntakohtaisesti, joskin paikallisten suunnitelmien pohjana voi käyttää valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteita. (Opetushallitus 2016, 54.)

Oppimisympäristönä varhaiskasvatus on pedagogisesti ohjattua, leikkiin painottuvaa lapsilähtöistä toimintaa. Esiopetus nähdään usein varhaiskasvatukseen sisältyvänä pedagogisena ohjelmana, jonka tarkoituksena on ohjata pedagogisesti lasta siirtymään kouluun. Esiopetuksessa lasta orientoidaan koulun opetussuunnitelman tavoite- ja sisältöalueisiin sekä koulussa tarvittaviin taitoihin, minkä takia yhteistyö varhaiskasvatuksen ja kouluhenkilökunnan välillä on tärkeää. (Ojala 2015, 5.)

Lapsen siirtyminen esiopetuksesta kouluun on merkittävä nivelvaihe, joka koskettaa lasta itseään, hänen vanhempiaan sekä kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavia viranomaisia (Ojala 2015, 79). Usein lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun lapsen sosiaalisissa suhteissa ja fyysisissä olosuhteissa tapahtuu muutoksia. Kouluun siirtyminen tuo lapselle monia uusia haasteita, kuten koululaisen roolin ja opiskelun. (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 8.) Nivelvaiheen sujuvuuden parantaminen on erityisen tärkeää, jotta lapsen olisi mahdollisimman luontevaa siirtyä esiopetuksesta kouluun.

Einarsdottirin (2006) mukaan esikoulusta siirryttäessä kouluun oppimisympäristö muuttuu virallisemmaksi (ks. Sollars & Mifsud 2016). Griebel ja Niesel (2002) määrittelevät, että esikoulussa lapset voivat leikkiä ja pelata enemmän omien mieltymystensä mukaan, mutta koulussa oppiminen on opettajajohtoista, jolloin oppilaat voivat vaikuttaa vähemmän tekemisiinsä. (Sollars & Mifsud 2016.)

Jotta nivelvaiheen merkitys voidaan ymmärtää, on tunnistettava lasta ja koulua ympäröivä verkosto (Ahtola, Silinskas, Poikonen, Kontoniemi, Niemi & Nurmi 2010). Lapsen tärkeimmät elinympäristöt muodostuvat kodista, päiväkodista ja koulusta. Niiden päätehtävänä on tukea lapsen kokonaisvaltaista oppimista, kas-

vua, kehitystä ja hyvinvointia. Parhaimmillaan päiväkotij ja koulu muodostavat johdonmukaisen, turvallisen ja lapsen kehitystä edistävän jatkumon. (Pyhältö, Karila & Lipponen 2013, 5.)

Sollars ja Mifsud (2016) tuovat artikkelissaan esiin, että lapsilla, jotka aloittavat koulun samalla luokalla kaverin kanssa ja joilla on hyvä itsetunto, sosiaaliset sekä akateemiset taidot, havaittiin vähemmän ongelmallista käyttäytymistä. Kouluuun siirtyminen on menestyksekkäämpää myös niillä lapsilla, jotka tuntevat itsensä hyvinvoiviksi, tuntevat kuuluvansa johonkin ja ovat yhteydessä muiden kanssa. (Sollars & Mifsud 2016.)

Nivelvaihe voi aiheuttaa ongelmia, joilla voi olla kauaskantoisia ei-toivottuja seurauksia. Nivelvaiheen sujumisen on tutkittu määrittävän ja ennustavan esimerkiksi lapsen kokemaa hyvinvointia, sosiaalista sopeutumista sekä myöhempää akateemista menestymistä koulussa (Soini ym. 2013; Ahtola ym. 2010). Tietyt nivelvaiheet, kuten kouluun siirtyminen, on herkästi tunnistettavissa ja ennakoitavissa. Jotta lapsen kasvun tukemisessa onnistuttaisiin, se edellyttää eri ammattilaisten kykyä tukea lapsen pedagogisia prosesseja ja tunnistaa nivelvaiheita sekä niiden mahdollisia kehittämiskohteita. (Pyhältö ym. 2013, 5.)

3 Moniammatillinen yhteistyö esi- ja alkuopetuksen toimintaympäristössä

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön toista teoreettista viitekehystä: moniammatillista yhteistyötä. Aluksi määritellään moniammatillisuutta terminä, minkä jälkeen käsitellään moniammatillisuutta esi- ja alkuopetuksen kontekstissa. Lopuksi selvennetään esi- ja alkuopetuksen välillä tapahtuvaa yhteistyötä niin henkilökunnan kuin toiminnan järjestämisen näkökulmista.

3.1 Moniammatillisuus

Moniammatillisuus käsitteenä sisältää suomen kielessä useamman merkityksen. Yksilöllisen ja yhteisöllisen merkityksen lisäksi moniammatillisuudella voidaan tarkoittaa koulutusaloista tai erilaisista osaamisista koostuvaa työskentelyä yhteisen päämäärän hyväksi. Englannin kielessä se vastaa sanaa *interprofessional*

tai *multiprofessional*. (Katisko, Kolkka & Vuokila-Oikonen 2014.) Tämän lisäksi englanniksi ovat käytössä käsitteet *transprofessional* ja *crossprofessional*. Nämä molemmat käsitteet suomennetaan poikkiammatilliseksi osaamiseksi, jolla tarkoitetaan lähinnä ammatillisia rajoja rikkovaa työskentelyä. (Isoherranen 2012.)

Isoherranen (2012) siteeraa väitöskirjassaan Drinkaa ja Clarkia (2000) täsmen­ täessään moniammatillisen tiimin tarkoittavan erilaisin koulutus- ja osaamistaus­ toin koostuvaa ihmisryhmää, joka työskentelee sellaisen ongelman parissa, joka on liian vaikea vain yhden ammattiryhmän ratkaistavaksi. Ryhmä määrittelee yhteiset tavoitteet, joiden saavuttamista ryhmän muodolliset ja epämuodolliset rakenteet edesauttavat. Ryhmän jäsenet työskentelevät keskinäisessä, luottamuk­ sellisessa riippuvuussuhteessa, ja joskus roolit voivat olla päällekkäisiä. Ryhmän on arvioitava ja kehitettävä työtään yhdessä. (Isoherranen 2012.)

3.2 Moniammatillisuus esi- ja alkuopetuksessa

Varhaiskasvatusta toteutetaan moniammatillisesti. Sen tarkoituksena on edistää lapsen hyvinvointia. Moniammatillisuudessa voidaan erotella toisistaan sisäinen sekä ulkoinen toimintamalli. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä sisäisellä toimintamallilla tarkoitetaan eri koulutustaustaisten henkilöiden tuomaa ammatil­ lista osaamista yhteisen asian edistämiseksi, esimerkiksi lasten siirtymistä päivä­ hoidosta esiopetukseen. Ulkoisen moniammatillisuuden hyödyntämisellä tarkoi­ tetaan organisaatorajat ylittävää yhteistyötä, kuten esimerkiksi päiväkodin tai koulun sekä terveydenhuollon välistä yhteistyötä. (Hoppari 2014.) Opinnäytetyö keskittyy pääasiassa sisäisen moniammatillisuuden hyödyntämiseen esi- ja al­ kuopetuksen nivelvaiheessa.

Varhaiskasvatuksessa, eli opinnäytetyön kannalta esiopetuksen toiminta-alu­ eella, moniammatillisuus käsittää ammattinimikkeinä varhaiskasvatuksen opetta­ jan, varhaiskasvatuksen sosionomin, varhaiskasvatuksen lastenhoitajan, var­ haiskasvatuksen erityisopettajan sekä päiväkodin johtajan (Opetushallitus 2018a). Opinnäytetyön kannalta oleellisia ammattinimikkeitä ovat lisäksi luokan­ opettaja, erityisopettaja, rehtori sekä koulukuraattori, jotka lähinnä ovat tekemi­ sissä lasten kanssa nivelvaiheessa (Opetushallitus 2018b).

Moniammatillisuus toteutuu myös lakisääteisessä oppilashuoltotyössä, joka koskee sekä esiopetuksen että alkuopetuksen eli peruskoulun oppilashuoltotyötä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Opetustoimen lisäksi oppilashuoltoon osallistuu sosiaali- ja terveystieteiden edustajia, kuten psykologi- tai kuraattoripalveluita tarjoavia henkilöitä. Oppilashuoltopalveluihin sisältyy eri kokoonpanoilla toteutettuja ryhmiä, jotka voivat käsitellä oppilashuoltoon liittyviä asioita yhteisöllisellä tai yksilökohtaisella tasolla. Ryhmien kokoonpano vaihtelee ryhmän tarkoituksen mukaisesti. (Opetushallitus 2016.)

3.3 Esi- ja alkuopetuksen välinen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien välisen yhteistyön ja erilaisten käytänteiden kehittämisen avulla voidaan rakentaa lapsen oppimispolun johdonmukaisuutta esi- ja alkuopetuksessa. Yhteistyö helpottaa esimerkiksi lapsen oppimista koskevan tiedon välittämistä päiväkodin ja koulun henkilökunnan välillä. Yhteistyön tavoitteena on myös vahvistaa lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyö lisää tietoisuutta esiopetuksen ja koulun kasvatusyhteisöjen toiminnan painopisteistä ja erityispiirteistä. Tietoisuus mahdollistaa ammattilaisten erilaisen asiantuntijuuden hyödyntämisen lapsen oppimispolun rakentamisessa läpi esi- ja alkuopetuksen. (Karila, Lipponen & Pyhältö 2013, 54; Esiopetuksen opetussuunnitelma 2015.)

Yhteistyön tiivistäminen on yksi keskeisimmistä nivelvaiheen sujuvuuden parantamisen kriteereistä. Ahtola ym. (2010) ovat tutkineet sujuvan nivelvaiheen vaikutusta lasten taitojen kehittymiseen, ja tutkimustulokset ovat osoittaneet, että tiedon jakaminen sekä yhteiset tekemiset ovat olennaisia nivelvaiheen sujuvuuden kannalta. Esikoululaisten tutustuminen tulevaan kouluympäristöön ja esi- ja alkuopettajien yhteistyö ovatkin yleisesti käytössä nivelvaiheen sujuvoittamiseksi. Ahtola ym. (2010, 301) toteavat myös Bronfenbrenneriä ja Morrissa (1998) mukailleen, että yhteistyön on oltava säännöllistä. Yksi tai kaksi tapaamiskertaa vuodessa ei ole riittävä määrä hyvän vuorovaikutussuhteen luomisen kannalta.

Karila, Kivimäki ja Rantavuori (2013) tarkastelevat artikkelissaan hanketta, jonka tarkoituksena on ollut luoda joustava esi- ja alkuopetuksen toimintamalli suureen

suomalaiseen kaupunkiin. Mallin tavoitteena on ollut lisätä yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen välillä sekä luoda sujuvampi koulupolku lapsille. Toimintamallissa esikoululaisten sekä alkuopetuksen oppilaiden välillä oli yhteistä joustavaa opetusta 4–6 tuntia viikossa. Tämän lisäksi henkilökunta kokoontui kerran viikossa tunnin ajaksi arvioimaan mennyttä ja suunnittelemaan tulevaa toimintaa sekä keskustelemaan lapsista tai huolta herättäneistä tilanteista.

4 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää olemassa olevia ja uusia hyviä käytänteitä työntekijöiden yhteistyön tiivistämiseksi. Tavoitteena on parantaa nivelvaiheen sujuvuutta esiopetuksesta perusopetuksen puolelle. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää opinnäytetyön kohteena olevan päiväkodin ja koulun lisäksi muissa esi- ja alkuopetusta tarjoavissa paikoissa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millaista yhteistyötä esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan välillä on tällä hetkellä?
- Millaisia haasteita nivelvaihtoyhteistyössä on?
- Miten moniammatillista yhteistyötä voidaan kehittää?

4.1 Aineiston kerääminen

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusta varten laadittiin runko teemahaastattelulle, jonka avulla toteutettiin puolistrukturoidut haastattelut. Haastateltavilta kysyttiin samat kysymykset (Liite 1 Haastattelurunko) ja jokainen vastaaja toi esiin oman ammatillisen näkökulmansa, jolloin vastauksista koostui moniammatillinen näkemys. Ammatillaisia haastatteleminen oli tutkimuksen kannalta paremmat mahdollisuudet saada haastateltavat innostumaan ja vastaamaan haastatteluun kuin esimerkiksi lomakekyselyä käyttämällä (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 36).

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Haastattelijoina toimivat kaikki kolme tämän opinnäytetyön tekijää. Haastateltavien otos rajattiin esi- ja alkuopetuksen

henkilökuntaan. Lapsia ja heidän vanhempiaan ei haastateltu, vaikka myös heidän näkökulmansa olisi ollut mielenkiintoinen.

Haastateltaviksi pyydettiin esi- ja alkuopetuksen opettajia, lastenhoitajia tai muuta esi- tai alkuopetuksen parissa työskentelevää henkilökuntaa. Lopulta haastateltaviksi tuli kaksi lastentarhanopettajaa (varhaiskasvatuksen opettajaa) ja kolme alkuluokkien (1.–2. luokan) luokanopettajaa.

Kaikki viisi haastattelua toteutettiin kolmen peräkkäisen päivän aikana. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin tarkempaa analysointia varten. Sisällönanalyysi toteutettiin järjestämällä aineistosta esiin nousseet aiheet ja teemat sisällön sekä rakenteen mukaisesti. Aineisto tiivistettiin, jotta oleellinen tieto erottui opinnäytetyön kannalta epäolennaisesta tiedosta. Opinnäytetyön lopullinen tulos muodostui teorian, empirian ja oman pohdinnan vuoropuhelusta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 115.)

Opinnäytetyön toteuttamisesta on hyötyä yhteistyökumppaneille ja muille esi- ja alkuopetusta tarjoaville päiväkodeille ja kouluille. Tutkimuksen aikana esiin nousseet asiat hyödyttävät myös opinnäytetyön tekijöitä, jotka voivat viedä parhaat käytänteet mukanaan tulevaan työhönsä varhaiskasvatuksen parissa erityisesti nivelvaiheen sujuvoittamiseksi.

4.2 Opinnäytetyön eettiset näkökohdat

Opinnäytetyön eettisiä näkökohtia on pohdittu kolmessa eri alaluvussa. Ensin kerrotaan tutkimustyön kriteereistä sekä aiheen merkityksestä henkilökohtaisella ja yleisellä tasolla. Lopuksi pohditaan tutkimusmenetelmien ja tutkimusaineiston käyttökelpoisuutta opinnäytetyön kannalta.

4.2.1 Tutkimustyön kriteerit

Opinnäytetyön aihevalintaa ohjasi kaikkien opinnäytetyön tekijöiden suuntautuminen varhaiskasvatukseen ammattikorkeakouluopinnoissaan. Varhaiskasvatuksen alueelta ja työelämälähtöisesti noussut aihe kiinnostaa ja motivoi jo siten itsessään. Lisäksi jokainen opinnäytetyön tekemiseen osallistuva opiskelija on löytänyt oman kiinnostavan lähestymistavan esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen sujuvoittamiseen, jolloin asiaa tarkastellaan monesta näkökulmasta.

Ammattikorkeakoulussa sosionomin tutkinnon suorittanut varhaiskasvatuksen opettaja ei ole pätevä esiopettaja, mutta sosionomitaustaisella työntekijällä on kuitenkin paikkansa esikouluikäisten lasten ryhmässä. Tulevaisuudessa asiat voivat olla toisin, sillä Opetushallitus on aloittanut syksyllä 2018 kokeilun 5-vuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta ja hallituksella on suunnitelmassa kaksivuotinen esiopetus (OKM 2018). Aihe on siis yhteiskunnallisestikin sekä merkittävä että ajankohtainen.

Esi- ja alkuopetuksen välistä nivelvaihetta on tutkittu suhteellisen paljon. Esimerkiksi nivelvaiheen rajapintatyöskentelystä on juuri valmistumassa Laura Rantavuoren artikkeliväitöskirja (Tampereen yliopisto 2019). Suurimmaksi osaksi tutkimukset ovat tapauskohtaisia ja kohdentuvat tiettyyn kuntaan ja toimintayksikköön. Etelä-Karjalassa nivelvaiheen aikaista yhteistyötä on kartoitettu muun muassa Lappeenrannan kaupungin Esiopetuksen opetussuunnitelmassa (2015).

4.2.2 Tutkimusmenetelmien käyttökelpoisuus

Tutkimusmenetelmäksi on valittu teemahaastattelu (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 36), jotta henkilökunta saadaan varmemmin osallistumaan tutkimukseen. Haastattelut on toteutettu yksilöhaastatteluin, jotta jokainen haastateltava sai tilaisuuden kertoa asiat täysin omasta näkökulmasta. Myös resurssien puolesta haastateltavien pieni otos mahdollisti yksilöhaastattelut.

Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu sisälsi riskin epäonnistua huonolla kysymysasettelulla (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 35–36). Haastattelukysymykset oli määriteltävä tarkasti, jotta kukin vastaaja ymmärtäisi kysymykset samalla tavalla. Vastauksista olisi selvitettävä, käsittelevätkö vastaukset haastateltavien kokemuksia vai käsityksiä. Käsitykset kertovat yhteisön perinteisistä ja tyyppillisistä tavoista ajatella yhteisössä. Huomioitava oli myös haastattelijoiden ennakkokäsitykset, jotka eivät saaneet vaikuttaa tutkimukseen eikä sen tulkintaan.

Opinnäytetyön aihe oli työelämälähtöinen, joten haastateltavat olivat motivoituneita vastaamaan kysymyksiin. Haastateltaviksi odotettiin ammatillisesti laajempaa otantaa, mutta aikataulullisista syistä vain varhaiskasvatuksen opettajia ja luokanopettajia haastateltiin. Tämän vuoksi riski materiaalin vähäisestä määrästä oli olemassa (Hirsjärvi & Hurme 2001).

4.2.3 Tutkimusaineisto, analysointi ja raportointi

Opinnäytetyötä varten toteutetut haastattelut tehtiin anonymisti. Haastateltavien tunnistetietoina kerättiin vain ammattinimike ja työkokemus vuosina. Tutkimustulosten laatimisvaiheessa tunnistetietoja ei ole tuotu esille haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi. Suorissa lainauksissa varhaiskasvatuksen opettajat on merkitty tunnuksella V ja luokanopettajat L. Numerointi on tehty satunnaisessa järjestyksessä. Pienen otannan vuoksi opinnäytetyössä ei tuoda esille päiväkodin tai koulun nimeä.

Aineiston analysoinnissa on huomioitu haastateltavien suppea otanta vain yhdestä toimintayksiköstä. Liian suuria johtopäätöksiä oikeiden käytäntöjen levittämiseksi muihin yksiköihin on tämän vuoksi vältettävä. Aineiston keräämiseen haastateltavien otanta rajattiin opetus- ja kasvatushenkilökunnan näkemyksiin opinnäytetyön tutkimustehtävän mukaisesti. Tämän johdosta lasten ja heidän huoltajiensa näkökulman puuttuminen on myös huomioitu tulosten tarkastelussa ja pohdinnassa.

5 Opinnäytetyön tulokset ja tulkinta

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut selvittää olemassa olevia ja uusia hyviä käytänteitä työntekijöiden yhteistyön tiivistämiseksi. Tavoitteena on ollut parantaa nivelvaiheen sujuvuutta esiopetuksesta perusopetuksen puolelle. Opinnäytetyön aineisto kerättiin puolistrukturoiduin teemahaastatteluin. Haastatteluihin osallistui viisi ammattilaista, kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa päiväkodin esiopetusryhmästä ja kolme luokanopettajaa koulun alkuopetusluokista. Seuraavaksi käydään läpi opinnäytetyön tuloksia nivelvaiheen, moniammatillisuuden ja yhteistyön näkökulmista.

5.1 Nivelvaihteyöskentelyn organisoituminen

Haastatteluissa nivelvaiheen tärkeimmäksi yhteistyökontaktiksi varhaiskasvatuksen opettajat mainitsivat alkuopetuksen luokanopettajan ja luokanopettajat puolestaan esikoulun varhaiskasvatuksen opettajan. Nivelvaiheyhteistyö oli jaoteltu siten, että yksi alkuopetuksen 1. luokka teki yhteistyötä yhden esikouluryhmän

kanssa. Alkuopetuksen 2. luokan ja esikouluryhmän välillä oli konkreettista yhteistyötä huomattavasti vähemmän kuin ensimmäisen luokan ja esikouluryhmän kesken.

5.1.1 Tiedonsiirto ja yhteinen toimintakulttuuri

Olennaista nivelvaiheen sujuvuudelle on tiedonsiirto ja yhteisen toimintakulttuurin luominen (Karila, Pyhältö & Lipponen 2013). Haastateltavien mukaan päivittäiseen ja epäviralliseen tiedonsiirtoon käytetään kasvotusten keskustelua. Fyysinen etäisyys esikouluryhmän ja yhteistyöluokan välillä estää päivittäisen kasvotusten keskustelun, jolloin kommunikointiin käytettiin pääasiassa sähköpostia. Oppimissuunnitelmat jaetaan sekä esikoulun että koulun käytössä olevan sähköisen järjestelmän kautta.

Haastatteluissa tuotiin esille, että päiväkodissa ja koulussa pidetään lukukausien alkaessa nivelvaihteyöskentelyn toteuttamiseksi esi- ja alkuopetuksen suunnittelupalaveri. Palaveriin osallistuvat kaikki esi- ja alkuopetuksen opettajat, ja siellä sovitaan yhteisestä toiminnasta: milloin tavataan ja mitä yhteistyötä tehdään. Yhteisiä tapaamisia on syyslukukaudella vähintään viisi. Keväällä ryhmät pyrkivät tapaamaan useammin, kun selviää, kuka on ensimmäisen luokan opettaja. Ojala (2015) korostaakin varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunnan välistä yhteistyötä nivelvaiheelle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, mihin tehokkaasti organisoiduilla suunnittelupalavereilla tähdätään.

Luokan kokoonpanon ja opettajan selvittyä on helpompaa edistää konkreettista nivelvaihteyöskentelyä. Haastateltavien mukaan tulevan ensimmäisen luokan opettaja selviää harmittavan myöhään, mikäli opettaja valitaan hakumenettelyn kautta. Henkilökunnan vaihtuvuus ja tiheään vaihtuvien sijaisten käyttö heikentää myös tiedonsiirron toteutumista. Erityisesti henkilökunnan vaihtuessa tai sijaisia käytettäessä onkin kiinnitettävä huomio perehdytykseen.

Haastatteluista kävi ilmi, että esikoulun puolella varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa muun muassa antamalla tehtäviä esikoululaisille ja havainnoimalla heitä. Kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi, haastateltavat kertoivat esikoulusta siirrettävän paljon tietoa koululle, esimerkiksi lasten keskinäisistä suhteista ja yhteistyön sujumisesta. Myös

erilaisista tuen tarpeista annetaan ennakkotietoa, joka toisaalta auttaa koulua resursoinnin suunnittelussa, mutta takaa myös lapselle eheän jatkumon tuen saamiseksi. (Pyhälto ym. 2013.)

Heiltä tulee niin paljon tietoa näistä lapsista, että siinä vaiheessa, ku luokkia esim. ruvetaan muodostamaan, ni sieltähän tulee ihan ensiluokkaista tietoa sit siitä, et ketä lapsia kannattaa laittaa samalle luokalle ja ketä ei. Ja et saa vähän vinkkiä siitä, et miten niillä lapsilla on toiminu esim. yhteistyö siellä eskariryhmässä. (L1)

Nivelvaiheen sujuvuuden kannalta haastateltavat tekevät yhteistyötä myös vanhempien ja päiväkodin ja koulun muun henkilökunnan kanssa. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös sosiaali- ja terveystalveluita tuottavien tahojen kanssa. Ahtola ym. (2010) painottavatkin lapsen verkoston tuntemista, jotta nivelvaiheen merkitys lapsen kannalta voidaan ymmärtää kokonaisvaltaisesti.

5.1.2 Nivelvaihe lapsen näkökulmasta

Haastatteluissa nostettiin esiin sujuvan nivelvaiheen merkitys lapsen näkökulmasta. Esikoululaiset kokevat usein jännitystä ensimmäiselle luokalle mennessään, mutta haastateltavien kokemuksen mukaan yhteistyötoiminta madalsi kynnystä siirtyä esikoulusta kouluun.

Se on ollu miusta hyvä juttu, ku ollaa eskarilaisia nähty jo siinä vuoden aikana, ku ne on vielä eskarissa. Ni osan niistä lapsista tuntee jo, ku on nähny pihalla. Ja joskus ne käy istumassa pulpetissa ja tekee jotai juttuja, et saa sillä tavalla vähä tuntumaa jo. Se ei oo kenellekää niistä eskarilaisista semmone jännittävä paikka sit se kouluun tuleminen. Et tuntee jo vähä et minkä näkösiä ihmisiä tääl on. (L2)

Esikoulun yhtenä tehtävänä on orientoida lapsia koululaisen rooliin (Ojala 2015). Yksi haastatteluissa esiin tullut konkreettisin esimerkki tästä on esikoululaisille järjestettävät kouluun tutustumispäivät, jolloin yleensä tuleva opettaja on jo tiedossa ja tulevat ekaluokkalaiset tapaavat hänet. Ideaalitalanteessa esikoululaiset tapaisivat tulevan opettajan jo aiemmin, mutta henkilökunnan vaihtuvuuden takia

se ei aina ole ollut mahdollista. Haastattelujen mukaan kouluun tutustumispäivänä tulevat ekaluokkalaiset voivat esimerkiksi askarrella jotain, mikä on syksyllä koulun alkaessa muistuttamassa tutusta paikasta. Tutuus luo lapselle turvallisuuden tunnetta.

5.1.3 Hyväksi havaitut käytänteet

Osalla haastateltavista oli aikaisempaa kokemusta toisista yksiköistä, joissa esi- ja alkuopetus toimi samoissa tiloissa niin sanottuna 0-1-2-opetuksena. Haastateltavien mukaan tällaiset yksiköt ovat toimivia nivelvaiheen kannalta. Luokaton 0-1-2-opetus on myös ollut tutkimushankkeen lähtökohtana, kun Karila, Kivimäki ja Rantavuori (2013) ovat rakentaneet joustavaa esi- ja alkuopetuksen toimintamallia.

Haastateltavat mainitsivat myös aiemmista käytänteistä, joita toteutettiin nivelvaiheen sujuvoittamiseksi. Käytännössä järjestettiin esi- ja alkuopetuksen yhteisiä teemapäiviä, joihin osallistui myös toisen luokka-asteen oppilaat. Teemapäivissä oppilaat esimerkiksi opettivat toisilleen, jolloin oppilaat kokivat olevansa merkityksellisiä saadessaan vastuuta. Haastateltavat harmittelivat, että nykyisin ryhmiä ja oppilaita on niin paljon, että tilat eivät riitä koko esi- ja alkuopetuksen yhteisiin teemapäiviin.

Sillon ku meitä oli vähemmän, ni oli ihan kiva, ku otettiin ne toka-luokkalaisetki mukaa siihe. Et oli jotai kevät- tai laskiaistapahtumia, tai jotain askartelujuttuja. Joulun alla semmosia pajapäiviä. Muttei yksinkertasesi nää tilat ja resurssit riitä siihen. (L2)

5.2 Moniammatillisuuden hyödyntäminen nivelvaiheessa

Esi- ja alkuopetuksen toimintaympäristössä moniammatillinen työ on väistämättöä nivelvaiheen sujuvoittamiseksi. Moniammatillisuus ilmeneekin monin tavoin, alkaen varhaiskasvatuksen opettajan ja luokanopettajan yhteistyöstä. Moniammatillinen työ vaatii henkilökunnalta keskinäistä luottamussuhdetta, etenkin kun esi- ja alkuopetusluokkien opettajien roolit voivat olla päällekkäisiä (Isoheranen 2012). Haastateltavat kuitenkin kokivat, että moniammatillista työtä on helppo tehdä, varsinkin silloin, kun työkaverit ovat tuttuja.

Haastateltujen mukaan esi- ja alkuopettajien lisäksi nivelvaiheeseen liittyvässä työskentelyssä moniammatillisuus näkyy selvimmin erityisopettajien mukanaololla. Erityisesti koulun laaja-alainen erityisopettaja tekee yhteistyötä esikoululaisten kanssa, mikä edustaa Katiskon ym. (2014) kategorisoinnin mukaan yksilöllistä moniammatillisuutta. Yksilöllinen moniammatillisuus erityisopettajan kanssa koetaan merkittävänä muun muassa tiedonsiirron kannalta.

Haastateltavien mukaan moniammatillisuus ilmenee erityisopettajien mukanaolona myös oppilashuoltotyössä. Oppilashuollollisia asioita käsitellään joko oppilaskohtaisissa tai yhteisöllisissä oppilashuoltopalavereissa. Oppilaskohtaiset siirtopalaverit toteutetaan tehostetun tai erityisen tuen lapsille, jolloin tiedot oppimissuunnitelmista jaetaan jo lähtökohtaisesti moniammatillisessa ryhmässä. Yleisen tuen piirissä olevien esikoululaisten oppimissuunnitelmien tiedot siirtyvät sähköisen järjestelmän kautta esikoulusta koululle.

Yhteisöllistä moniammatillisuutta (Katisko ym. 2014) ilmenee haastateltavien mukaan oppilashuoltotiimin kokouksissa, joissa mukana voivat olla esi- ja alkuopettajien sekä erityisopettajien lisäksi johtajat (päiväkodin johtaja, rehtori) sekä kuraattorit. Yhteisöllisissä oppilashuoltopalavereissa käydään asioita läpi yleisellä tasolla lasten ja oppimisympäristön hyvinvoinnin kannalta. Haastateltujen mukaan johtajien mukana olo koettiin oleellisena esimerkiksi resurssien suunnittelun näkökulmasta, jotta erityisesti tehostetun tai erityisen tuen lasten tarpeet huomioidaan.

Haastatteluista kävi ilmi, että kuraattoria ei ollut saatavilla esi- ja alkuopetuksen puolella. Haastateltavat siten kokivat, että moniammatillista yhteistyötä kuraattorin kanssa ei ole. Syyksi kuraattoriresurssin puuttumiselle epäiltiin yksikön laajuutta ja lasten ongelmattomuutta. Haastateltavat mainitsivat, että eivät viitsi edes kysyä kuraattorin apua, kun tietävät kuraattorilla olevan "pahempia tapauksia jonnossa". Haastateltavat toivat esille kokemuksia aiemmista työpaikoista, joissa kuraattori oli ollut käytettävissä alkuopetuksen, mutta ei esiopetuksen puolella, vaikka tarvetta olisi ollut.

5.3 Yhteistyö ja sen kehittäminen

Kaikilla viidellä haastatellulla oli runsaasti eri tahoja, joiden kanssa he tekevät yhteistyötä. Nivelvaiheen kannalta tärkeimpinä yhteistyötahoina mainittiin muut esi- ja alkuopetuksen ryhmät, varhaiskasvatuksen opettajille toinen esiopetusryhmä ja luokanopettajille muut alkuopetuksen ryhmät. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään avustajien, erityisopettajien, vanhempien, muun päiväkodin ja koulun henkilökunnan kanssa sekä sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavien tahojen, kuten terveydenhoitajan, kuraattorin, psykologin ja terapeuttien kanssa.

Moniammatillisuus on haastateltaville tuttu työmuoto. Esi- ja alkuopetuksessa moniammatillisuus toteutuu sekä sisäisen että ulkoisen toimintamallin kautta (Hoppari 2014). Opinnäytetyön keskittyessä sisäisen moniammatillisuuden hyödyntämiseen esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa, huomio kiinnittyy erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan ja luokanopettajan väliseen yhteistyöhön. Juuri heidän välinen yhteistyö on merkittävää tiedon välittämiseksi ja lapsen johdonmukaisen oppimispolun rakentamiseksi (Karila, Lipponen & Pyhälto 2013).

5.3.1 Yhteistyö nivelvaiheessa

Haastateltavat kokivat, että yhteistyön tiiviys vaihtelee tilanteen mukaan. Yhteistyön määrä on kiinni varhaiskasvatuksen opettajasta ja luokanopettajasta. Yhteistä haastatteluiden vastauksissa oli se, että vähimmäiskerrat yhteistyötoimintaan oli sovittu. Eroavaisuuksia löytyi toteutuneista yhteistyötoimintakerroista, jotka vaihtelivat viidestä kerrasta vuoden aikana 2–3 viikon välisiin kertoihin. Yhteistyö liittyi käytännön toiminnan suunnitteluun, yhteistyötoimintaan sekä toiminnan arviointiin.

Vaihtelee myöskin se yhteistyön määrä. Ni se riippuu kuka on opettajana. Et oon huomannu, että toiset opettajat ehkä halua enemmänkin olla tekemisissä. Ja toiset on ehkä semmosia, et okei, tehään tää minimijuttu ja that's it, eikä mitää muuta. Et siel on vähän henkilöissä ero. Ja toisten kaa se tietysti on luontevampaa, niinku ylipäättään ihmisten kanssa et toisten kanssa sujuu paremmin. (V1)

2–3 viikon välein toteutettava yhteistyö on huomattavasti vähemmän kuin mitä Karilan, Kivimäen ja Rantavuoren (2013) laatimassa mallissa on kokeiltu, missä joustavaa opetusta esi- ja alkuluokille annettiin 4–6 tuntia viikossa. Viikoittainen yhteistyö on kuitenkin haastavaa ja mahdotontakin mikäli esiopetusryhmä ei ole fyysisesti lähellä alkuopetusryhmää. Tiiviistä yhteistyöstä nivelvaiheen sujuvoittamiseksi ei kuitenkaan voitane puhua, mikäli vuodessa on vain viisi yhteistyökertaa.

Ahtola ym. (2010) toteavat artikkelissaan tiiviin yhteistyön vaativan säännöllistä yhteistä tekemistä. Haastatteluissa tulikin esille, että esi- ja alkuopetuksen välillä on jo monenlaista yhteistyötoimintaa. Haastateltavilla oli kokemusta muun muassa satupäivistä, jolloin paikalla oli käynyt vierailijoita esimerkiksi kirjastosta. Lisäksi oli järjestetty esi- ja alkuopetuksen yhteisiä teemapäiviä, kuten Suomi 100, kevät- ja laskiaistapahtumia sekä pajapäiviä, jotka sisälsivät muun muassa musiikkia, liikuntaa ja askartelua. Lisäksi haastatteluissa mainittiin erilaisista kerhoista kuten motoriikkakerhosta, jossa liikunnanohjaajan johdolla sekä erityisopettajan kanssa on tehty erilaisia motoriikkaa harjoittavia tehtäviä. Erilaisina yhteistyömuotoina mainittiin myös ulkoleikkipäivä, korttien lähettäminen muun muassa ystävänäpäivänä sekä luontorastit.

Haastatteluissa tuli ilmi, että aloitteen tekeminen yhteistyölle saattoi joskus jäädä yksipuoleiseksi. Yhteistyö tuli sujuvammaksi ja luontevammaksi kun yhteistyökumppanit olivat tuttuja, minkä myötä aloitteen tekeminen oli myös tasoittunut. Nivelvaiheessa työskentelevien ollessa tuttuja keskenään, myös uusien ja erilaisien toimintatapojen ehdottaminen helpottuu, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

Mitä enemmän ollaa yhteistyötä tehty, ni sitä enemmän se poikii se yhteistyö. Ku sitä saa ja uskaltaa ehdotella vähän hölmömpiäki juttuja ja myös ehkä kokeillakin. Rohkea pitää olla. (L2)

Haasteena yhteistyön toimivuudelle nostettiin yhteisen ajan löytyminen omien työtehtävien lomassa, fyysinen etäisyys, henkilökunnan vaihtuvuus sekä isot ryhmäkoot. Kokonaisuudessaan yhteistyö kuitenkin koettiin toimivaksi ja yhteistyössä nähtiin monenlaisia positiivisia puolia. Eräs haastateltavista mainitsi, että

onnistumisia koettiin puolin ja toisin niin esikoululaisten kuin alkuopetuksen oppilaiden keskuudessa. Erityisesti esikoululaiselle voi olla tähtihetki, kun saa opettaa jotain taitoa koululaiselle, kuten seuraava lainaus hyvin kuvaa:

Mie nään tärkeenä sen yhteistyön varsinkin eskareitten ja kakkosten välillä. Varsinkin ku niillä kakkosilla on niin paljon osaaamista, et ne monesti niiku ajatteli sen, että hyöhä on hirveen hyviä ja hyö osaa kaiken. Ja sit tuliki eskari, joka oli taitava, ja osaski neuvoo jossain asiassa sitä kakkosta. Ni ne oli semmosia tähtihetkiä, ku huomasi sen eskarin, mite se 10 senttii kasvo pituutta, ku se oli saanu neuvoo kakkoselle jotakii. (L1)

5.3.2 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Henkilökunnan vaihtuvuuden koettiin vaikeuttavan sujuvaa moniammatillista yhteistyötä. Vaihtuvuus tuo haasteita uudelle työntekijälle, mutta myös muu työyhteisö kohtaa esteitä yhteistyössä, kun vaihtuvuuden takia saattaa jäädä epäselväksi sekin, kenen kanssa tehdä yhteistyötä tai keneltä voisi kysyä apua.

Haastatteluissa toivottiin lisää yhteisiä koulutuksia, joissa voisi keskustella yhdessä sekä varhaiskasvatuksen opettajan että luokanopettajan näkökulmista. Toivottiin siis muutakin henkilöstön välistä kohtaamispaikkaa kuin ulkoiluhetket.

Yhteiset koulutukset vois olla hyvä. ... Et ne (koulutukset) oli hyviä et siel oli lastentarhanopettajat ja luokanopettajat, et menttiin porukalla. Et ne oli hirveen antosia. Siel pääs niiku keskustelemaan molemmilta kantilta erilaisia asioita. ... Enemmän näitä tämmösiä koulutuksia ja tapahtumia. Et jotain muutaki, et ku tuolla pihalla nähdään. (V1)

Moniammatillisen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta haastatteluissa nousi useimmiten esiin resurssit. Lapsiryhmien suuruus ja aikuisten vähyys sekä tiloja koskevat rajoitteet koettiin yhteistyötä heikentävinä tekijöinä. Suurta lapsiryhmää on haastava siirtää paikasta toiseen, varsinkin jos esikoulu on fyysisesti kaukana koulusta. Suuressa lapsiryhmässä yhden lapsen asioihin keskittyminen on myös haastavaa. Haastatteluissa mainittiin useaan otteeseen myös tilojen pienuus ja

vähäisyys. Kaksi 20 lapsen ryhmää aikuisineen vaatii jo melko ison tilan yhdessä tekemiseen niin sisällä kuin ulkona.

Haastatteluissa tuli esille yhtenä kehittämiskohteena myös suunnitelmallisuuden lisääminen. Suunnitelmallisuus nousi esille niin palaverien kuin toiminnan suhteen. Palaverit koettiin osittain turhiksi ja niiden organisointiin toivottiin panostettavan. Toiminnan suunnitelmallisuus ilmeni toiveena sopia etukäteen ne päivät, jolloin yhteistyötä toteutetaan. Ne tapahtumat, jotka on suunniteltu pidettävän, mutta joiden tapahtuma-ajankohtia ei ole erikseen sovittu, jäävät usein toteutumatta.

Moniammatillisen ryhmän kokoonpanoon toivottiin lisää kuraattoripalveluita edustavia tahoja, jolloin lievempiinkin asioihin voisi puuttua ja ennaltaehkäisevää työtä tehdä esimerkiksi kaveritaitoihin liittyen. Haastatteluiden perusteella kuraattori ei näkynyt esi- tai alkuopetuksen arjessa, vaikka lakisääteisesti näidenkin palveluiden tulisi olla myös esiopetuksen käytettävissä (Opetushallitus 2016).

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä kysyttiin esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen henkilökunnan välisestä moniammatillisesta yhteistyöstä, millaista se on, mitä haasteita siinä on ja miten yhteistyötä voisi kehittää. Aineisto kerättiin haastatteleamalla yhteensä viittä henkilöä, jotka työskentelivät joko varhaiskasvatuksen opettajina tai luokanopettajina peruskoulun 1. tai 2. luokalla.

6.1 Esi- ja alkuopetuksen henkilökunnan välinen yhteistyö

Esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa moniammatillista yhteistyötä on runsaasti. Yhteistyötä tehdään muiden varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien lisäksi erityisopettajien sekä päiväkodin ja koulun muun henkilökunnan sekä esimerkiksi sosiaali- ja terveystalveluita tuottavien tahojen, kuten terapeuttien, kuraattorin ja terveydenhoitajien, kanssa. Tärkeinä yhteistyötahoina ovat myös lasten perheet ja huoltajat, jotka yhdessä päiväkodin ja koulun kanssa muodostavat 5–8-vuotiaan lapsen elinympäristön.

Toimivaa yhteistyötä edesauttavat tutut työkaverit sekä esiopetusryhmän ja alku-
luokkien läheinen sijainti toisiinsa nähden. Vaikka yhteistyö koetaan toimivaksi,
määrällisesti sitä toivotaan lisää. Resurssien riittämättömyys niin tilojen, ajankäy-
tön kuin suurten ryhmäkokojen vuoksi huolestuttaa. Tehokas resursointi vaatii
huolellista suunnittelua niin työntekijöiltä kuin johdolta.

Tiedonsiirron ja yhteisten käytäntöjen luomisen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa.
Tiedonsiirto sekä viestintä ylipäättään ovat merkittävässä asemassa kaikessa yh-
teistyössä. Jotta lapset huomioidaan henkilökohtaisesti, on varhaiskasvatus- ja
oppimissuunnitelmien siirryttävä yksiköstä toiseen. Tähän tarkoitukseen on nyky-
ään olemassa sähköiset järjestelmät, jotka ovat käytössä sekä varhaiskasvatus-
yksiköissä että kouluissa. Suunnitelmien sähköisen siirtymisen lisäksi joissakin
tapauksissa on tarpeellista järjestää henkilökohtainen siirtopalaveri, jolla varmis-
tetaan erityistarpeiden tukeminen nivelvaiheen yli.

Varhaiskasvatus- ja oppimissuunnitelmien lisäksi täytyisi huomioida, että tavat ja
käytänteet ovat yhteneväiset esiopetuksen ja alkuopetuksen kesken. Suurimpina
tekijöinä tähän vaikuttavat varhaiskasvatuksen opettajan ja luokanopettajan kom-
munkointi ja yhteisen toimintakulttuurin rakentaminen. Mitä lähempänä fyysiset
esiopetus- ja alkuopetustilat toisiaan ovat, sitä tiiviimpää opettajien välinen yhtey-
denpito on.

6.2 Moniammatillisuuden hyödyntäminen ja haasteet nivelvaiheessa

Moniammatillisuuden hyödyntäminen on välttämätöntä esi- ja alkuopetuksen ni-
velvaiheen sujuvuuden kannalta. Hyödyntämisen mahdollisuudet ovat moninai-
set, ja usein niistä ollaankin hyvin tietoisia. Moniammatillisessa työyhteisössä
työskentelevän täytyy ymmärtää moniammatillisen ryhmän erityispiirteet ja mah-
dolliset päällekkäiset roolit sujuvan työskentelyn etenemiseksi.

Moniammatillisen työn haasteina nivelvaiheessa on muun muassa henkilökun-
nan vaihtuvuus. Päiväkotien ja koulujen henkilökunnassa on melko paljon vaih-
tuvuutta, mikä näkyi myös opinnäytetyön kohteena olevissa yksiköissä. Uuden
henkilön on tutustuttava lyhyessä ajassa uusiin työkavereihin, uusiin oppilaisiin
sekä uuteen toimintakulttuuriin – ei pelkästään nivelvaiheen vaan koko työnkuvan
kannalta. Huolellinen perehdytys on tärkeää myös väliaikaisille sijaisille.

Vaihtuvuus henkilökunnassa ja työnkuivissa tuo haasteita myös muille työyhteisön jäsenille; aina henkilökunta ei välttämättä tiedä kehen olla yhteydessä yhteistyön tekemiseksi. Tällaisessa tilanteessa tulisi miettiä keinoja, joilla voitaisiin nopeuttaa uusien työntekijöiden sulautumista joukkoon ja yhteistyön jatkumista muutoksista huolimatta.

Esikouluryhmien ja alkuopetusluokkien fyysinen etäisyys tuo omat haasteensa nivelvaihtoyhteyden sujuvuudelle. Etäisyys vaikeuttaa varhaiskasvatuksen opettajan ja luokanopettajan välisen yhteydenpidon lisäksi myös esikoululaisten ja alkuluokkien oppilaiden kohtaamisten mahdollistamisen. On luonnollista, että useiden kilometrien päähän ei lähdetä kävellen tai bussillakaan kovin usein. Pitkä välimatka toisaalta siis eriarvostaa esikouluja toisiinsa nähden. Varhaiskasvatuksen opettajan ja luokanopettajan välisen yhteistyön merkitys korostuu tällaisissa tilanteissa. Esikoulun ja koulun välisiä yhteistyöryhmäpareja muodostettaessa kannattaa siten huomioida opettajien välisen yhteistyön toimivuus.

Etäisyyden lisäksi fyysisten tilojen sopimattomuus koetaan haasteeksi yhteistyön toteuttamisessa. Pienet tai muuten sopimattomat tilat vaikeuttavat toiminnan organisointia tai isojen lapsiryhmien hallinnointia. Yhdessä esikouluryhmä-alkuluokka-parissa opettajineen voi olla lähes 50 henkilöä, jolloin yksi luokahuone voi käydä pieneksi tai ainakin monipuolisen toiminnan järjestäminen käy haastavaksi. Mikäli yhteistoimintaa halutaan tehdä kaikkien esi- ja alkuopetusryhmien kesken, tilavaatimukset kasvavat entisestään.

Ryhmäkoot ovat olleet esillä julkisissakin keskusteluissa. Usein ne koetaan suuriksi käytettävissä oleviin resursseihin nähden. Tilapäiset suhdeluvun ylitykset ovat sallittuja, ja on ymmärrettävää, että aina ryhmissä ei ole käytettävissä niihin luvattuja resursseja, esimerkiksi avustajia. Suurin sallittu lapsimäärä varhaiskasvatusryhmässä tai peruskoululuokassa säädetään laeissa, mihin tuore opetus- ja kulttuuriministeri Li Andersson on ottanut kantaa Uutissuomalaisessa 6.7.2019. Ministerin mukaan ryhmäkokojen pienentäminen on yksi askel kohti hallituksen tavoittelemaa varhaiskasvatuksen laadun nostoa, johon yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja pienentämällä pyritään (Bjurström 2019).

Yksi moniammatillisuuden hyödyntämisen kohde nivelvaiheen sujuvoittamiseksi, joka ei tullut esiin haastatteluissa, on kavereiden merkitys koulun aloittamisessa. Esikoulun yhtenä tehtävänä on sosiaalisten taitojen kehittäminen, ja usein esikouluryhmä aloittaa koulun ensimmäisen luokan melko samalla kokoonpanolla kuin esikouluryhmä on edellisenä lukuvuotena ollut. Koulun aloittaminen samalla luokalla tuttujen kavereiden kanssa on paljon menestyksekkäämpää kuin tuntemattomien kanssa.

6.3 Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Tuloksellisen moniammatillisen yhteistyön yksi lähtökohdista on suunnitelmallisuus. Ajan ollessa rajallista täytyy käytettävissä oleva työaika käyttää tehokkaasti, minkä merkitys näkyy esimerkiksi yhteispalavereissa. Palavereille on oltava syy ja tavoite, miksi kokoonnutaan ja mitä palaverilta halutaan. Suunnitteluun ja organisointiin on kiinnitettävä huomioita, jotta palaverit eivät tunnu osallistujien mielestä turhilta.

Toiminnan suunnittelu korostuu myös nivelvaiheen yhteistyössä. Isot ryhmät, rajalliset tilat ja käytettävissä oleva henkilöstö asettavat haastaviakin reunaehtoja toiminnalle. Mikäli tila- ja henkilöstöresursseihin ei pystytä vaikuttamaan, täytyy miettiä uusia toimintatapoja nivelvaiheen yhteistyötoiminnan toteuttamiseksi. Tulisi harkita, voiko tiloja käyttää toisella tavalla tai löytää jokin muu tila lähistöltä. Voisiko esimerkiksi opiskelijoita hyödyntää lisäresursseina toiminnan suunnittelussa tai toteuttamisessa?

Laadukas moniammatillinen työskentely edellyttää moniammatillisen ryhmän jäseniltä ymmärrystä työskentelyn erityispiirteistä. Etenkin päällekkäiset roolit voivat vaikeuttaa ryhmän jäsenten toimimista. Tiettyyn aiheeseen suuntautuneissa moniammatillisissa koulutuksissa kunkin ammattiryhmän näkökulma pääsee esille ja ymmärrys toisen työtä ja työtapoja kohtaan kasvaa. Yhteinen koulutustilaisuus esi- ja alkuopetuksen henkilökunnalle voisi olla hedelmällinen juuri tämän näkökulmien vaihtamisen vuoksi. Nivelvaiheen sujuvoittamiseksi tärkeintä onkin tiivistää esikouluryhmän varhaiskasvatuksen opettajan ja alkuopetusluokkien luokanopettajien yhteistyötä.

Lähteet

Ahtola, A., Silinskas, G., Poikonen, P-L., Kontoniemi, M., Niemi, P. & Nurmi, J-E. 2010. Transition to formal schooling: Do transition practices matter for academic performance? *Early Childhood Research Quarterly*. 26 (2011). 295–302.

Bjurström, E. 2019. Uutissuomalainen: Li Andersson puuttuisi päiväkotien ylisuuriin ryhmiin tarvittaessa jopa tiukentamalla lakia. <https://yle.fi/uutiset/3-10865066>. Luettu 29.7.2019.

Esiopetuksen opetussuunnitelma 2015. Lappeenrannan kaupunki. Kasvatus- ja opetustoimi. <https://peda.net/lappeenranta/varhaiskasvatus/kehittaminen/e/leo:file/download/e4a5a8740bdc8128d9cba39038298c8d110207c6/Esiopetuksen%20kuntakohtainen%20opetussuunnitelma%202015.pdf>. Luettu 3.12.2018.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hoppari, R. M. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikka. Pro gradu -tutkielma.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja.

Karila, K., Kivimäki, M. & Rantavuori, L. 2013. Kasvatusinstituutiot kohtaavat. Joustava esi- ja alkuopetus yhteisöjen ja opettajien oppimisen haasteena. Teoksessa: Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. 25–38.

Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.) 2013. Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Raportit ja selvitykset 2013:17. Opetushallitus.

Katisko, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Raportit ja selvitykset 2014:2. Opetushallitus. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Kettunen, I. 2018. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. *Talentia-lehti*. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-on-matalan-kynnyksen-auttaja/>. Luettu 28.11.2018.

Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia Oy.

OKM 2018. Neljäsosa 5-vuotiaista maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun. Tiedote 21.3.2018. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/neljäsosa-5-vuotiaista-maksuttoman-varhaiskasvatuksen-kokeiluun. Luettu 7.5.2018.

Opetushallitus 2018a. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Tutkintojen tunnustaminen. Pätevyys ammattiin. Varhaiskasvatuksen työntekijät. https://www.oph.fi/koulutus_ ja_ tutkinnot/tutkintojen_tunnustaminen/patevyys_ ammattiin/varhaiskasvatuksen_tyontekijat. Luettu 3.12.2018.

Opetushallitus 2018b. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Tutkintojen tunnustaminen. Pätevyys ammattiin. Opettajat. https://www.oph.fi/koulutus_ ja_ tutkinnot/tutkintojen_tunnustaminen/patevyys_ ammattiin/opettajat. Luettu 3.12.2018.

Opetushallitus 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Opetushallitus. https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Luettu 21.7.2019.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Perusopetuslaki 628/1998.

Pyhältö, K., Karila, K. & Lipponen, L. 2013. Johdanto. Teoksessa Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.). 5.

Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. 2013. Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (toim.). 6–16.

Sollars, V., & Mifsud, S. 2016. ...When the bell rings, You can talk: Experiencing the preschool to school transition. *International Journal of Transitions in Childhood*. 2016 (9). 3–19.

Tampereen yliopisto 2019. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Tutkimus. Tutkimusryhmät ja -verkostot. Varhaiskasvatuksen instituutiot, politiikat ja käytännöt (ECEPP). Muuttuvat institutionaaliset ja ammatilliset tilat sekä identiteetit. <http://www.uta.fi/edu/tutkimus/tutkimusryhmat/ecepp/tilat.html>. Luettu 28.7.2019.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

UNICEF. Lapsen oikeudet. www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/. Luettu 3.12.2018.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet: 2018:3a. Opetushallitus.

Liite 1

Haastattelurunko

1. Taustatiedot
  - a. Ammattinimike, koulutus
  - b. Työkokemus
  - c. Ryhmä/luokka, koko ja monta aikuista ryhmässä työskentelee?
  - d. Työnkuva
2. Kenen/keiden kanssa teet yhteistyötä?
3. Miten tiivistä ja mihin liittyvää yhteistyö on?
4. Kuka on tärkein yhteistyökontakti esi- ja alkuopetuksen välistä yhteydenpitoa ajatellen? Entä mikä on toimivin yhteydenpitotapa?
5. Millaista yhteistyötoimintaa esikouluryhmien ja alkuopetuksen välillä on?
6. Miten yhteistyö toimii esi- ja alkuopetuksen välillä?
7. Miten moniammatillisuutta hyödynnetään nivelvaiheessa?
8. Miten moniammatillista yhteistyötä tulisi kehittää?